

Posudek disertační práce

Univerzita Karlova v Praze	
Fakulta	Pedagogická fakulta
Katedra	Katedra výtvarné výchovy
Obor	Výtvarná výchova
Disertantka	Mgr. Miroslava Špačková
Disertační práce	<i>Citace v současné české malbě</i>
Oponent	Doc. PaedDr. Jan Slavík, CSc.,
Pracoviště	Pedagogická fakulta Západočeské univerzity v Plzni

1. K tématu práce, postupu řešení problému, použitým metodám a splnění cíle

Výběr tématu disertační práce Miroslavy Špačkové sama autorka přiléhavě zdůvodňuje poukazem na klíčovou úlohu kontextu (tj. kulturního rámce) v jeho vztahu ke ko-textu (tj. rámce fyzického vzhledu) díla jako k nezbytné podmínce pro porozumění citaci (s. 9, 31 n. aj.). Tematika citací je velmi komplikovaná, v mnoha ohledech nepřehledná a často poznamenaná rozdílnými filozofickými anebo teoretickým přístupů jednotlivých autorů, kteří citace vykládají. S tím se disertantka musí v práci vyrovnávat, někdy přesvědčivě, místy s menšími či většími obtížemi pramenícími z nutného zjednodušení komplexní i rozporuplné problematiky.

V oprávněné snaze zajistit pro svůj výklad co možno didakticky využitelný a důvodnými argumenty podložený výkladový rámec M. Špačková vesměs vychází z myšlenkového zázemí analytické filozofie a estetiky, které má výhodu v tom, že směřuje k operacionalizaci až do úrovně konkrétní zkušenosti z tvorby nebo recepce uměleckého díla. Proto je lze relativně dobře využít i pro výklad vztažený k vzdělávací praxi.

V této souvislosti stojí za povšimnutí využití dvourozměrné sémantiky v Doležalově pojetí, které disertantka rozebírá na s. 22 n. Doleželovo pojetí intertextuality, resp. transdukce, je význačné v tom, že předpokládá aktivní roli čtenáře jako spoluautora díla, protože konstituování fikčního světa má dvě stránky: jednak stránku objektivizační, protože fikční svět je chápán jako společný úběžník rozmanitých interpretací (to je obrana proti „neohraňené“ či bezbřehé interpretaci), jednak též stránku tvůrčí a intencionální, protože dobrat se fikčního světa prostřednictvím textury znamená vypořádat se s intencionální funkcí v díle, to znamená porozumět vztahům mezi způsobem výtvarné výstavby díla (v kontextu odpovídajících stylů) a interpretovanými významy. Dvourozměrná sémantika, kterou si disertantka pro svůj výklad zvolila, je cenná tím, že překračuje omezení vznikající v „jednorozměrné“ (Peirceovské) sémiotice, která postrádá pojmový aparát pro analýzu vztahů formy („tvaru“) díla k jeho významovým strukturám.

Na s. 34 si disertantka příhodně povšimla rozdílů mezi autorským přístupem Goodmana a Osolsobě. Goodmanovo pojetí citace je striktně nominalistické, záměrně obchází vztahy obsahující *type*, protože nominalistická filozofická pozice odmítá pracovat s klasifikačními třídami jako s objekty. Výklad přístupu Osolsobě je ovšem v této pasáži nejasný a při obhajobě by zasluhoval přesnější objasnění a hlubší zdůvodnění, jaký má smysl pro autorčin přístup.

Při letmém náhledu do Gombrichova pojetí (s. 41) disertantka oprávněně zdůrazňuje pohyb ke hlubšímu smyslu, který by však bylo vhodné přesněji vysvětlit, i s uvážením zmínky o úloze rozhovorů s malíři pro „implications“ na s. 126. Důvodem pro požadavek na hlubší vysvětlení pojetí „implications“ je potřeba zohlednit výkladový kontext jak s ohledem na původní historickou situaci vzniku díla (spadající do okruhu hermeneutických kánonů objektu), tak s ohledem na současný historický kontext vykladače (v okruhu kánonů subjektu).

Při zdůraznění vzdělávacího rozměru svého díla M. Špačková vhodně argumentuje (s. 110 n., 113 n.) pro využití malířských citací při výuce poukazem na zřetelnost jejich „šifrování“: odkrývání tajemství citace je analogií ikonologické anebo ikonografické interpretace, ale s relativně velmi zřetelným vyzývacím efektem na diváka, protože nesourodost citace v kontextu obrazu bývá na první pohled nápadná a sama podněcuje pozorovatele k výkladu.

V části věnované konkretizacím či operacionalizaci teoretických poznatků do reálného uměleckého prostoru autorka vhodně vybírá příklady a do výkladu zapojuje terminologii současného uměnovědného nebo umělecko-kritického diskurzu (např. s. 47 – 49, „pastiš“, kontextově i smyslem značně vyprázdněná směsice citací).

Na takto vybudovaném poznatkovém základě disertantka přistupuje k podrobné analýze citací v konkrétních obrazech (s. 61 n.). V této části práce si M. Špačková vytváří svou specifickou metodiku konceptové analýzy založenou na rekontextualizaci citovaných prvků v analyzovaných obrazech, kterou ilustruje příslušnými vizuálními dokumenty a doplňuje ji podrobnějším výkladem. Výsledný model připomíná pojmovou mapu, jejímž jádrem je analyzovaný obraz (s. 63, 73, 86 – 88, 92, 100, 106, 109). Takto vytvořené mapy jsou obohacené podrobnější interpretací v ikonologickém duchu, tj. s přesahem od specificky umělecké tematiky k obecným otázkám lidské existence pojednávaným jazykem teorie, psychologie nebo sociologie umění, umělecké kritiky i dějin umění či kultury.

Pro posouzení je důležité, že tato metodika směřuje k vyústění do vzdělávacího prostoru a má tedy charakter ontodidaktické analýzy (srov. autorský výklad na s. 110 n.). Autorka ji však v prakticky nezměněné podobě využila i jako základ učební úlohy pro žáky, jak je představeno na s. 113 – 119. Tím se původně teoreticko-analytický nástroj pozměnil v nástroj edukačně-metodický, aniž se z něj vytratily jeho podstatné složky. Uvedený posun je podnětný a zasluhoval by hlubší teoretický rozbor.

Výzkumný design (srov. s. 17 n.) je dobře promyšlený a jeho několikvrstevná struktura umožňuje kontrolu kvalitativních interpretací z více rozmanitých hledisek. V přípravné fázi se jednalo o průzkumnou orientaci v tématu prostřednictvím rozhovorů s malíři spojenou s orientačním kódováním (autorce by v této fázi prospěl nějaký kódovací systém pro

kvalitativní analýzu dat typu MAXQDA 11). Druhá fáze, již speciálně zaměřená na tematiku citací v malbě, byla opřena o metodu fenomenologicky pojatého strukturovaného rozhovoru. Ve třetí fázi byla využita metoda analýzy obsahu výtvarného díla.

Cíle kladené v práci (s. 17) byly splněny v míře odpovídajícím nárokům na disertační práce v daném oboru. Cenná je snaha autorky o důsledné propojování teoretického náhledu s empiricko-výzkumnými postupy a s metodami užitými pro didaktickou práci se studovaným tématem při výuce žáků ve vzdělávací praxi.

2. Formální stránka díla

Formální parametry textu odpovídají nárokům na disertační práce v oboru výtvarná výchova. Text je logicky strukturován a výklad je psán s porozuměním. Drobných chyb nebo překlepů není mnoho a jejich počet ani charakter se nevymyká standardu, některé zřejmě padají na vrub gramatické kontrole Wordem, ale mohly být odstraněny pečlivější autorskou korekturou (kupř.: s. 43 nahoře a s. 126 „Jakmile mi“ místo „Jakými ale“).

3. Stanovisko k výsledkům disertační práce a k původnímu konkrétnímu přínosu předkladatelky disertační práce

Disertační dílo M. Špačkové je s ohledem na složitost tématu relativně stručné (133 stran), ale obsažné a dobře promyšlené; v tom spočívá jeho nesporná hodnota. Autorce se daří nacházet vhodné proporce mezi šíří a hloubkou záběru, jen místy by výklad snesl podrobnější a bytelněji zdůvodněné objasňování s ohledem na čtenáře. Autorka sama patrně své tematice rozumí dobře, jak lze soudit z logiky a smysluplnosti kladených předpokladů a vyvozování závěrů.

Hlavním přínosem posuzovaného díla podle mého mínění je jeho koncepční zacílení na propojení teorie s praxí, tj. na vymezení operacionalizačních strategií pro spojení teoretické konstrukce s metodikou výzkumu v její vazbě na podporu aplikací do výuky. Disertace je z tohoto ohledu příkladná a pro svůj obor do jisté míry i výjimečná jasným vymezením spojníc mezi teoretickým a praktickým hlediskem či způsobem diskurzu.

Výsledky výzkumné práce lze dobře přijmout jako zjištění přinesená kvalitativním výzkumem, jen jejich metodická podpora mohla být bytelnější, zejména s ohledem na triangulaci a míru zdůvodňování teoretického nasycení během zpracování získávaných údajů. M. Špačková získala velké množství informací z rozhovorů s umělci, které je význačnou součástí výzkumného designu, a využívá je při svých interpretacích, ale metodologicky je nahlíží a představuje jen minimálně, spíše v náznacích. Proto v oblasti formálního zpracování výzkumné metodiky či „technologie“ spatřuji v disertaci největší rezervy.

Naopak výtečné podněty přináší disertace pro reálnou profesní činnost učitelů v praxi a je přínosná zejména provázaností badatelského makroměřítko s mikroměřítkem, tj. detailním

zkoumáním postupů a strategií přímo v situacích výuky v úzké vazbě na teoretický výklad. V tomto směru v oboru disertace přetrvávají rezervy a mezery, které posuzovaná disertace pomáhá funkčně zaplňovat.

4. Závěr

Posuzovanou disertační práci Mgr. Miroslavy Špačkové „*Citace v současné české malbě*“ **doporučuji k obhajobě.**

Jan Slavík

V Plzni dne 24. června 2016